

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN
E.A. de Boer
Bijtijds verdwijnen (1)

21

MEDITATIEF
J. Hagg
De mug en Zijn maker

26

WANDELEN
MET GOD
H.J.D. Smit
Moeten wordt ent-moeten (II)

28

ACHTERGRONDEN
A.N. Hendriks
Ontvangen van de
Heilige Geest (3)

30

EVANGELISATIE
EN ZENDING
H. Drost
Kerkelijk werker:
een (nood) oplossing?

34

KERK EN MUZIEK
J. Smelik
Thine forever! God of Love

36

LIED VAN DE WEEK
J. Smelik
Lied 403: Wat mijn God wil
geschied' altijd

39

en verder...
Uit de kerken
Meegelezen

KERKELIJK LEVEN / E.A. de Boer

BIJTJDS VERDWIJNEN?

Bij hef verdwijnen van Bij de Tijd (1)

Het gebeurde in de zomer. Een klein bericht op pagina 2 van het Nederlands Dagblad. De uitgever heeft besloten dat het blad Bij de Tijd. Gereformeerd magazine voor opnieuvorming opgeheven wordt. Niet de redactie oordeelt dat de missie van het blad volbracht is, maar de wet van vraag en aanbod beslist. Kok meldt in een onderkoeld stukje in de rubriek 'muurkrant' in het allerlaatste nummer: "Het dalende abonnementenaantal noodzaakt ons met Bij de Tijd te stoppen. Jammer, maar uitgeven is niet meer rendabel". Een nabeschuiving bij het verdwijnen van een kerkelijk blad na slechts acht jaargangen. Van de vier bladen die op het erf van de Gereformeerde Kerken in Nederland verschijnen.

Jammer?

Misschien zou ik tevreden moeten zijn. Ik ben tenslotte redacteur van *De Reformatie*. De redactie van *Bij de Tijd* is er niet in geslaagd zich een sterk en vast marktaandeel aan abonnees te verwerven. Niet binnen de toch flinke vijver aan potentiële lezers in de Gereformeerde Kerken. Evenmin binnen de kleinere Nederlands Gereformeerde Kerken. Men heeft geprobeerd

een brug te slaan door redacteurs uit die kerken aan te trekken. Dat ideaal is blijkbaar onvoldoende wervend uitgedragen. Misschien zou ik tevreden moeten zijn. Een concurrent is uitgeschakeld door zichzelf niet in de markt te prijzen. Toch heb ik geen leedvermaak. Sterker nog, ik betreur het verdwijnen van *Bij de Tijd*. Waarom? Omdat het een spreekbuis was voor broeders en zusters die zich in de andere bladen niet

hebben herkend. Omdat het thema's aan de orde stelde die mensen in de kerken intens bezighouden. Mij ook. Over de ambten, over de plaats van de vrouw, over pastoraat en gemeenteopbouw. De wijze waarop kon mij soms intens irriteren. Maar ik vrees dat, nu dit medium verdwijnt, redactie en schrijvers en lezers ontheemd zijn. Daarom deze nabeschuiving, dit in memoriam.

Afscheid

In eerste instantie is, jaren voordat het tot de oprichting van *Bij de Tijd* kwam, nagedacht over een blad dat zich zou richten op de drie kerkverbanden, de GKV, de CGK en de NGK. Elke kring

van kerken heeft z'n eigen blad of bladen, maar er is geen medium waarin de leden van de drie kerkverbanden elkaar lezen en horen. In de tweede helft van de tachtiger jaren vond daarom het zogenoemde 'Eenhoorn beraad' plaats. Wat zou het goed zijn als we via een blad met elkaar in gesprek kwamen! Te Amersfoort werd, in de bekende locatie tegenover het station, door leden van de drie kerkverbanden over zo'n nieuw blad gesproken. Dat plan is toen, nog altijd tot mijn spijt, niet tot verwerkelijking gekomen.

Aan het begin van de negentiger jaren is een andere vrucht in deze voedingsbodem gerijpt, ook in het Amersfoortse. Het werd *Bij de Tijd*. Ik trad, hoewel op afstand wonend, tot de kring van medewerkers toe en schreef een paar bijdragen voor de eerste jaargangen. Toch raakte ik al gauw teleurgesteld. Ik eigerde mij soms aan het anti-dominees toontje van sommige artikelen. Er werd neerbuigend geschreven over de gereformeerde theologen, terwijl ik nauwelijks een alternatief program tegenaan werd gezet. Na de derde jaargang ben ik afgehaakt. Gewoon als medewerker-op-afstand. Mijn stijl van schrijven was, vond ik, niet lichtvoetig genoeg voor *Rij de Tijd*. Maar ik haakte beslist niet af als lezer.

Ik weet niet hoe het bestand aan abonnees door de acht jaargangen heen was samengesteld, maar ik was een van de trouwe lezers. Niet altijd met instemming. Wel altijd in verbondenheid aan de broeders en zusters die zich met mij herkenden in de thematiek van *Bij de Tijd*. Vooral de grote aandacht voor de praktijk van het geloofsleven sprak mij aan. Laagdrempelig en warm. Ieder heeft zo z'n favoriete auteurs. Ik las graag de stukken van Roosenbrand en Veeffind, van Huygen en Venderbos. Jam-

nier dat het artikel van Roosenbrand uit dit laatste nummer maar door weinig mensen gelezen zal worden. Het gaat over de wijze waarop de kerk te Groningen-Oost overweegt of de zalving van zieken naar Jakobus 5 een plaats in de zielszorg zou moeten hebben. Fijngevoelig, eerlijk, zoekend. Daarom spijt het mij dat het blad als zodanig verdwenen is. Om de thematiek. Maar het meest om het lezerspubliek. Hoe heeft het zover kunnen komen? Aan die vraag wordt in het laatste nummer ruime aandacht besteed, hoewel door slechts één auteur.

Bijtijds verdwijnen

Onder deze titel schrijft prof. dr. Jan Hoogland in het afscheidnummer een beschouwing over de betekenis van versclijsning en verdwijning van het blad. Het is geen treurzing, maar een opgewekt afscheid. Zijn stelling is, paradoxaal en humoristisch uitgedrukt, dat *Rij de Tijd* zeven jaar te lang heeft bestaan. Na een sterk begin met zo'n 3000 abonnees in het eerste jaar lukte het de redactie niet haar lezerskring vast te houden. En "als je pretendeert *Bij de Tijd* te zijn, moet je toch ook bijtijds stoppen, nietwaar?"

Hoogland stelt dat het blad al na zijn eerste jaargang het belangrijkste doel bereikt had. Dat was: het openbreken van de discussie binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Hij vindt dat de redactie zichzelf toen al had moeten opheffen. Want na het bereiken van dit eerste doel bestond er geen duidelijkheid over de verdere koers. Op twee punten van Hooglands nabeschuiving wil ik nader ingaan. Ten eerste: dat *Rij de Tijd* als platform diende voor een groep leden van de GKV die niet langer een blad voor de mond hoefden te nemen. Vervolgens dat

KERNREDACTIE

DRS G.J. VAN MIDDELKOOR,
PROF. DR. B. KAMPHUIS

OVERIGE REDACTIELEDEN

DR. E.A. DE BOER, DRS E. BOS,
DRS A.L. TH. DE BRUIJNE
DRS I.D. HAARSMA, DRS P. HOUTMAN,
DRS B. LUITEN, DRS K. DE VRIES

MEDEWERKERS

J.J.D. BAAS, J.M. DE JONG,
DRS A.S. VAN DER LUGT
DR. J. SMELIK, DRS H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT

H. PRINS, Meulenbeldlaan 159, 7602 XK Almere,
tel. 0546-870843, E-mail: reformatie@wxs.nl

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen

UITGEVER

Print Media bv, Bedum, Technische Realisatie
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES

Scholma Druk, postbus 7, 9780 AA Bedum
Telefoon 050 - 3013636 Fax 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie)
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg
ING Bank 66 30 92 h20

ABONNEMENT

f 92,50 per jaar Studenten f 77 - per jaar
(binnenland), f 179 - per jaar (buitenland
zeepost) Opzegging dient 1 maand voor
het verstrijken van het lopende jaar te
geschieden

Losse nummers j 2,50 (incl. Porto)

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar
bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946

ADVERTENTIES

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aanvraag

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

zich in de redactie twee stromingen bevonden (en die niet duidelijk in eigen doelstelling onderscheiden werden). Daarop hoop ik later terug te komen.

Vrij van censuur?

Wat was volgens Hoogland de kracht van het blad? Dat een groep kerkleden niet langer werd gehinderd door enige vorm van censuur. "En het bijzondere aan dat platform was, dat er geen controle over kon worden uitgeoefend door de kerkelijke officials. De redactie van *Bij de Tijd* plaatste wat zij zelf plaatsen wilde. Geen Raad van Toezicht of prof uit Kampen die ze daarvan weehouden kon". Ik vind dit nu typisch een voorbeeld van een manier van denken die mij als een visgraat in de keel blijft steken.

Doelt de schrijver op de leertucht over ambtsdragers? Of op een informeel circuit van 'kerkelijke officials' dat controle achter de schermen uitoefent? Dat predikanten de belijdenis ondertekenen is niet een machtsinstrument van kerkelijke leiders met een **zucht naar** het uitoefenen van een zo sterk mogelijke controle. T-let is een middel om de gemeente te beschermen tegen de eigendunk en eigenwijsheid van hen die een flink deel in de geestelijke leiding kregen loevertrouwd. Is er misbruik van dat middel? Ik ken geen voorbeeld van geestelijke dwang waaraan publicisten zijn onderworpen. Waarschijnlijk bedoelt Hoogland niet de leertucht **over** ambtsdragers, maar iets dat meer subtiel kan gebeuren. Namelijk dat een groep mensen door zijn positie macht uitoefent. **Dat** blijkt uit de verwijzing naar een prof uit Kampen of een raad van toezicht. Concreet: de redacties van de drie andere bladen. Ja, de redactie van *De Reformatie* plaatst niet alles wat haar als

kopij aangeboden wordt. Is dit censuur! Ik meen dat elke redactie een doelstelling voor haar blad heeft. Zij heeft het recht de ingezonden kopij aan die doelstelling te toetsen. Het blad *De Reformatie* wil graag een brede discussie over alles wat van belang is **voor** de kerken. Maar ongerichte voetzoekers en sterk eenzijdige stukken dienen de discussie niet. De redactie probeert ruimte te geven aan alle facetten van denken in de kerken.

Het is het goed recht van anderen om het met het beleid van de redactie oneens te zijn en een eigen blad op te richten. En het mooie van de Gereformeerde Kerken is: geen orgaan, kerkelijk **of** informeel, die dat verbiedt! Ja, het kan zijn dat een ambtsdrager die in een blad zijn hart lucht, door de kerken om hem heen wordt gevraagd om een nadere verklaring. Zo zijn de regels van het spel. Dat is toch volkomen normaal? Natuurlijk werd er in de andere bladen gereageerd op wat in *Bij de Tijd* geschreven is. Dat is toch de bedoeling? Maar niemand heeft het blad als zodanig een strobreed in de weg gelegd.

Ik heb zelf één keer besloten een bijdrage, die ik al geschreven had, toch niet te laten plaatsen in *Bij de Tijd*. Van wie liet idee kwam, weet ik niet meer: mijn oudste broer, Ad, en ik zouden een briefwisseling houden over ons beider ervaringen met de breuk tussen Gereformeerd vrijgemaakt en Nederlands Gereformeerd. We schreven elkaar in totaal drie lange brieven. Emotioneel, open en eerlijk, hunkend naar toenadering. Van mijn kant heb ik toch besloten die niet in te zenden. Waarom niet? Was ik bang voor de censuur van de leiders? Dat hoefde ik in *Rij de Tijd* niet te zijn. Was ik bang voor mijn positie als (jonge) predikant in de kerken? Nee. Ik vond zelf

dat ik op dat moment en in die context niet genoeg te zeggen had. Een ego-document, zoals een briefwisseling wel heet, heelt waarde. Maar het had iets onnatuurlijk~persoonlijke brieven aan je broer schrijven, met een schuin oog naar een groter lezerspubliek bij publicatie. Bij het opruimen van mijn archief vond ik de brieven onlangs weer. Eerder meende ik dat publicatie niet bijdroeg aan verbetering van het klimaat in de kerken. Maar dat was mijn eigen beslissing. Ik heb mij nooit gehinderd gevoeld te schrijven wat ik meende hardop te moeten zeggen. Wel leg ik mijzelf op dat wat ik schrijf grondig doordacht moet zijn. Ik heb het effect van mijn schrijven niet in de hand, maar moet wel proberen te voorkomen dat het een negatief effect heeft.

Kerkpolitiek?

Maar is er in het onofficiële circuit van 'kerkelijke leiders' dan toch niet sprake van een zekere macht? Dat zal best zo wezen. Ook in de kerken, die van Christus zijn, vindt kerkpolitiek plaats. Maar is **dat** kenmerkend voor de gemeenten, de kerkelijke vergaderingen of de pers? Ik vind het een slechte zaak als het beeld wordt opgehangen dat de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt de mond zouden snoeren aan broeders en zusters die zich uit liefde tot Christus willen uitspreken. Bij het verdwijnen van *Rij de Tijd* past de redactie en medewerkers meer bescheidenheid. Geen dwang vanuit de kerken heeft tot haar opheffing geleid. Het zijn redactie en uitgever die het bestaan van deze spreekbuis om zeep hebben geholpen. Ik miste een redactioneel woord van afscheid aan de lezers. Het artikel van Hoogland, die geen redactielid is, neemt de plaats daarvan blijkbaar in. Had de

redactie het niet tot haar taak moeten rekenen de lezers een handreiking te doen? Nee, ik verwacht geen 'stemadvies' om voortaan *De Reformatie* maar weer te gaan lezen. Wel een handreiking over de inbedding in de kerken. Of was de lezerskring daarvoor te divers geworden? Of ontbrak het aan loyaliteit? Als de ander de trekken van een dictator heeft, heb je zelf immers de rol van de underdog.

Die suggestie van dwang wordt enorm versterkt door de gekozen vergelijking. Ik kan vrolijk meelachen om de vergelijking van *Bij de Tijd* met het verhaal van de typemachine van Meester Pompelmoes. Die machine typt niet wat de schrijver zeggen wil, maar wat hij werkelijk denkt. Minder leuk is de vergelijking van de situatie van de kerken met de censuur in het Oostblok, voor de val van de Muur. Hoogland gebruikt dat beeld om het verdwijnen van *Rij de Tijd* te verklaren. Zolang er strenge censuur is, luistert ieder gespannen naar wat de dissident waagt te schrijven. Maar zodra de censuur verdwenen is, went men snei aan de vrijheid. Zo, meent de schrijver, ging het met de aantrekkingskracht van *Bij de Tijd*. Toen de vrijheid van schrijven eenmaal veroverd was, verloren de lezers de interesse.

De vergelijking met de dictatuur van Oost-Europa blijft hangen. Gold dat spookbeeld ook de situatie in de kerken, totdat de dissidente broeders en zusters het juk van de censuur van zich afschudden? Ik vind dat een lelijke karikatuur van de kerkelijke werkelijkheid. Het vertekent bovendien het beeld van de schrijvers en lezers van *Rij de Tijd*. Alsof zij allemaal dissidenten zijn die vechten tegen onderdrukking. In plaats van volgelingen van Christus die samen met hun geloofsgenoten een weg in

de wereld zoeken. Die in een postmodern geestelijk klimaat tasten naar een weg om als kerken bij alle snelle veranderingen niet elkaar uit het oog te verliezen.

Fluwelen revolutie?

Kwalijker vind ik het artikel van Jasper Klapwijk in hetzelfde nummer. Hij beschrijft parallellen tussen het einde van het Oost-Europees communisme en de veranderingen in de gereformeerde wereld. De 'fluwelen revolutie' tegen de dictatuur. Het conflict van de zestiger jaren is veroorzaakt door het 'kerkelijk exclusivisme'. Maar de ideologie van het vrijgemaakte verleden, 'een van de bronnen van de kerkelijke identiteit', werd herzien. Er kwam zelfs kritiek op de grote voorganger, dr. K. Schilder. Het klinkt alsof het over Josef Stalin gaat! Begrijp me goed, als sociologische analyse staan er prima observaties in dit artikel. Maar de parallel met de fluwelen revolutie is suggestief over het verleden. "Communisten en vrijgemaakten vormden beiden een 'morele gemeenschap', gebaseerd op een eigen identiteit en ideologie, gevormd met behulp van massamobilisatie".

Ik kan de sociologische vergelijking aanvaarden. Het kan best zinvol zijn de menselijke kant van het kerkelijk leven eens eerlijk onder de loep van de sociologie te leggen. Maar zeg er dan bij dat je het nu even alleen over die menselijke kant hebt. En dat je daardoor het wezen van de kerk, de vormgeving van de navolging van Christus, niet uit het oog verliest. Nogmaals, ik wil best in zo'n sociologische spiegel kijken. Maar de redactie heeft ervoor gekozen tot twee maal toe deze vergelijking een prominente plaats te geven. En dat in het afscheidnummer. Ik protesteer, ik rehellere tegen de suggestie

dat we in de kerken in een vergelijkbaar harnas gevangen zaten. Dat drijft ons alleen maar uit elkaar.

Ik ben het eens met zijn observatie dat de veranderingen binnen onze kerken van onderop zijn gekomen. Niet via officiële kanalen. We zijn nog bezig ermee te leren omgaan dat bepaald niet alleen de 'kerkelijke leiders' de opinie vormen. Vooral via *Bij de Tijd* kwamen ook zij aan het woord die vanuit andere disciplines denken en van zich laten horen. Sociologen en filosofen, psychologen en pedagogen, zij zijn het waard om gehoord te worden. Mijn zorg is nu, na het wegvallen van *Bij de Tijd*: waar blijven zij? Waar laten zij voorlaan van zich horen? Daarover nu tenslotte.

Waar blijven de lezers?

Hoogland kan persoonlijk opgewekt tegen de verdwijning van *Bij de Tijd* aankijken, het moet voor vele anderen een bittere pil zijn. Want niet de redactie oordeelde unaniem dat haar missie volbracht was. De uitgever besloot eenzijdig, nadat de redactie al eerder de wacht inzake het aantal abonnees was aangezegd. Daarom blijft mijn zorg: waar blijven de lezers (en ook de schrijvers) van het blad? Misschien moet je nuchter constateren: als de redactie geen vast marktaandeel kon veroveren, viel het met de grootte van de groep onbevredigde kerkleden wel mee. Anders hadden zij het blad wel op lange termijn gesteund. Er bleven slechts 1300 abonnees over. Toch vraag ik mij af of die constatering niet te makkelijk is. Hoogland verklaart het gebrek aan behoefte aan het voortbestaan van *Rij de Tijd* uit het feit dat andere bladen de boodschap van *Bij de Tijd* ook boden. Hij zal op een blad als *CV-Koers* of op de publicaties

van *Grace Invest* doelen. Maar ik beschouw *Bij de Tijd*, ook in de latere jaargangen, nog steeds als spreekbuis van een groep leden van de Gereformeerde Kerken. Zij voelen zich misschien nog steeds dissident. Hoogland onderscheidt twee groepen binnen de redactie: de ene die gericht is op evangelische inspiratie voor het geloof en christelijk leven, en de andere "een wat meer relativiserende, breed cultureel georiënteerde groepering". Deze tweede groep, waartoe Hoogland zichzelf rekent, stelt bijvoorbeeld het functioneren van de belijdenis aan de orde. Ik kan niet beoordelen of zijn analyse van de onduidelijkheid binnen de redactie juist is. Wel zie ik dat beide groepen binnen de kerken aanwezig zijn. Zonder het eigen blad *Bij de Tijd* hebben zij geen spreekbuis meer, behalve ons aller *Nederlands Dagblad*.

De lezers die zich in *Bij de Tijd* herkenden voelen zich thuis in de 'kleine oecumene'. Ik vrees dat velen zich niet meer loyaal

met de Gereformeerde Kerken identificeren. Mijns inziens heeft de terecht royale aandacht voor contact met de CGK en NGK een (misschien onbedoelde) erosie tot gevolg. Met het wegvallen van de kerkgrenzen neemt ook het grensverkeer met groepen van allerlei evangelische signatuur toe.

Nu *Bij de Tijd* zijn lezers moet loslaten is mijn vraag: waar blijven zij? Is het gevaar niet groot dat zij opnieuw een lijn verliezen die hen vasthield? Waaraan zij zich vasthielden om kerklid te blijven, misschien flink kritisch, maar toch loyaal. Met hun talenten en inzichten zijn zij waardevol voor de kerken waarin ook zij hun ja-woord gaven en het geloof beleden.

Ik hoop en bid dat zij hun plaats in de gemeenten blijven innemen. Dat zij hun pen en stem blijven roeren. Als het maar is in loyaliteit aan de kerk, samen op zoek om de navolging van Christus vandaag, ook in theologische en structurele zaken, vorm te geven.

Geen afscheid

De redactie van *Bij de Tijd* is met stille trom vertrokken. Laat mij dan als trouwe lezer van het blad een oproep doen uitgaan naar mijn medelezers van toen: blijf ernaar zoeken om in de kerken met elkaar in gesprek te blijven! Blijf gerust uw vragen stellen. Help uw broeders en zusters mee te denken met de vraagstukken waarvan u ziet dat wij ervoor geplaatst zijn. Vergeet in uw hunkering naar meerdere eenheid niet de primaire eenheid van geloof, zoals Christus die in uw plaatselijke gemeente geeft. Blijf uw talenten aanbieden en inzetten in de strijd om in te gaan in het koninkrijk. Bij het verdwijnen van *Bij de Tijd* wens ik geen afscheid van een van mijn broeders of zusters te nemen.

Di: E.A. de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist

donatus

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1825 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen.
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Mollantlaan 8
Tel 073 5221700 - Fax 073 5221717

donatus

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

'Alle stof van de aarde werd muggen...' (Exodus 8:13)

Is weer voorbij die mooie zomer...

Volgens de weerkundigen dan. Maar tenminste één bijverschijnsel is blijven hangen in menige slaapkamer... Stel je voor: je slaapt bijna en daar komt een van de kinderen duidelijk ontstemd binnenzetten met de mededeling 'de mug is er weer en ik sliep net bijna!'. Er zit weinig anders op - we gaan op jacht... Met een beetje geluk eindigt het met moord en doodslag, En - het zij zo - een bloedvlek op 'f behang. Maar met een beetje ongeluk is hij (of zij?) nergens te bekennen, geef je het ten einde raad op, ga je liggen, doet je licht uit, slaapt bijna en.. ja hoor, de plaaggeest blijkt doodgemeedereerd achter je aan te zijn gevlogen.

'Waar zijn zulke beesten goed voor?'

We mopperen er's morgens over door aan tafel. De een nog meer uit zijn humeur dan de ander. 'Stel je voor dat je een belangrijke vergadering moet voorzitten na zo'n nacht.' 'Ja, of dat je dan het examen moet doen of zo.' 'Zo'n klein beestje kan je dag maken of breken' 'Je hele toekomst kan er anders uit gaan zien door één zo'n ellendeling!' 'Noach had ze moesten weigeren!'. 'Zouden muggen er voor de zondeval ook al geweest zijn?' vraagt er een. Een ander denkt hardop: 'Vast wel, maar niet als plaag-beesten'. Moeiteloos schakelen we over -zoals dat gaat- op wespen, luizen, vlooien, schorpioenen, en vergeet vooral de kakkerlakken niet. Waarom zijn al die beesten er eigenlijk?

Dierendag van de week...

Cavia Obelix krijgt een extra dik-

ke appelschil. Konijn-zonder-naam misschien wel worteltaart. Maar is er ook maar iemand die - in positieve zin dan- denkt aan al dat kleine gespuis in huis? Langpootmuggen, spinnen in soorten en maten en noem maar op. 'Wie het kleine niet eert is het grote niet waard'. Ja, dat zal wel, maar dit is ons té klein, wat meer is: te lastig om lief te hebben. We kunnen er mei ons beperkte verstand niet bij wat de Schepper nu precies bedoelde toen Hij ze maakte.

En ze zijn met zovél...

Meer dan 750.000 verschillende soorten insecten zijn inmiddels door de mens (regent op aarde) ontdekt en beschreven. Overal ter wereld komen ze voor - alleen niet in zee. Niet weg te denken uit de voedselketen zijn ze. 'Eten en gegeten worden' is de ijzeren wet van deze oude aarde en het benieuwt me hoe het er straks op de nieuwe aan toe gaat.

meditatief

Als radikale bestrijding achterwege bleef ging tenminste een derde van de werelddoogst verloren en het laat zich raden waf er dan zou gebeuren....

Funktioneren ze als 'straf'?

Staan ze zo op een lijn met 'de doornen en distelen', de aardbevingen en vulkaanuitbarstingen? En alle verschijnselen van de weerbarstig geworden natuur? Hoe dan ook: het kost de mens nogal eens bloed, zweet en tranen ze in toom te houden. En soms is alles nog tevergeefs moeite ook. Probeer maar eens een zwerm sprinkhanen weg te jagen. En probeer je eens in te denken wat het geweest moet zijn in Egypte ten tijde van de derde plaag. 'Alle stof van de aarde werd muggen'. En God zat daarachter. Ze moesten het wel toegeven, de geleerden en magiërs van Egypte. Ze konden veel, maar dit was niet te evenaren.

Vreselijk: zandmuggen

Bloedzuigende kwelgeesten, die mens en dier in vertwijfeling kunnen brengen wanneer ze in massa's verschijnen. Beruchte overbrengers van allerlei ziekten zijn het. Een beet brengt een microscopisch kleine parasiet in het lichaam, die voor een infectie zorgt. Er is heel wat voor nodig om daar weer bovenop te komen. Er zijn nogal wat insectenbeten of -steken die geen mens overleeft. Wat dat aangaat zijn we in Nederland nog gezegend. En al mopperen we gere-

geld, wij mogen dat eigenlijk niet.

Ze houden je klein

Dal in ieder geval. Of je het kleine nu eert of niet: je wordt er hoe dan ook door kleingehouden! Een mens kan ontzaglijk veel. Maar wat 7ir hij (of zij) gauw aan de grens: één mug - en alles kan ineens heel anders lopen.

Het is goed voor je zo nu en dan daarbij bepaald te worden hoe klein 'mensenmaat' ook maar weer was op deze oude aarde. En groeit daardoor ook niet - in zo'n slapeloze nacht bijvoorbeeld - het verlangen naar de nieuwe? Bij mij wel in ieder geval! Het zal me benieuwen hoe het zijn zal - óók in dit opzicht. Het belooft een mooie dag te worden. Morgen. Ik zie vanavond de muggen tenminste al dansen!

Ds. J. Hagg is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Zuid

IJsselmuiden - Beroepen: J.H. Soepenber, kandidaat te Kampen.

Maassluis - Beroepen: J.H. Soepenber, kandidaat te Kampen.

Assen - Nieuw adres ds. J.H. Kurper: Meeuwmesschen 17. 9403 WZ Assen. tel. 0592-405844

Zwijndrecht-Groote Lindt - De kerkenraad heeft met ingang van 1 oktober 2000 aan ds. P.M. van der Horst, op diens verzoek en gehoord de redenen, ontheffing verleend uit het ambt van predikant.

Zaandam - Scrihaatwijziging: P.C. Goodijk, Doktersland 37, 1541 NJ Koog aan de Zaan, tel. 075-6173060.

Doetinchem/Doesburg - Nieuw adres ds. J.J. Drijfhout: Bastognestraat 22, 7002 EP Doetinchem, 'tel. 031 4-392766 (woonadres): Nieuwstraat 2-4, 6981 AJ Doesburg, tel. 0313-475987 (werkadres).

Ureterp - Beroepen: A.A.J. de Boer te Waardhuizen.

uit de kerken

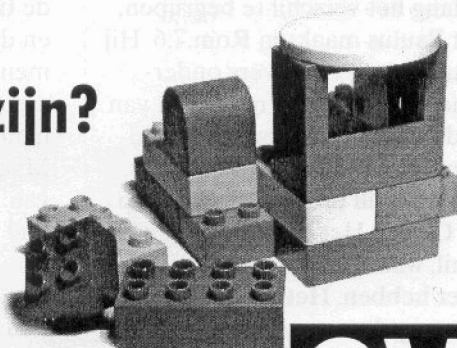
Nunspeet - Nieuw adres ds. H.D. Bondt: Oranjelaan 13, 8071 LD Nunspeet. Tel. 0341-251200 (werk); fax 0341-251012.

Almere - De kerkenraad van Almere heeft besloten dat het op ds. J. Wesseling (Ede-Zuid) uitgebrachte en door hem aangenomen beroep geen doorgang kan vinden. Er waren huisvestingsproblemen, die niet konden worden opgelost. De kerk van Almere heeft geen eigen pastorie: de predikant moet een huis huren of kopen.

Ulrum - Beroepen: R.P. Heij, kandidaat re Hardenberg

Delfzijl - Bedankt voor beroep: J.W. Veltkamp te Zaandam

Samen gemeente zijn?

Cursus, Advisering
Gemeente-opbouw

GVI

GVI: training, toerusting en begeleiding / www.gvizwolle.nl / (038) 4270400

MOETEN WORDT ONT-MOETEN (II)

H.J.D. Smit

W wandelen met God

Veel mensen hebben de gedachte, dat het christelijk geloof bestaat uit een reeks ge- en verboden. Dit mag niet. Dat moet je laten. Zus moet je aanleren en zo moet je vooral nog erbij doen. Mensen verwarren geloven met leefregels. En dat is nou net niet wat geloven is. Geloven is immers voor alles een relatie: leven met de levende God! Hem ontmoet hebben en daarna dagelijks met Hem door het leven willen gaan. Omdat je van Hem houdt. En wat meer is (en er al eerder was!): omdat Hij van jou houdt (1 Joh.4,7-12). Toch denken veel mensen bij geloven aan regels...

En deze gedachte vind je niet alleen buiten de kerk. Ook in de gemeente denken veel mensen bij geloven aan wat er allemaal 'moet' en 'niet moet'. Het lijkt me, eerlijk gezegd, een saaie manier van geloven, weinig spannend allemaal. En wat erger is: het heeft weinig meer met geloven te maken!

Het wordt de hoogste tijd, dat we door onze ontmoeting met God gaan... 'ont-moeten'.

Bijbels gezegd is het van levensbelang het verschil te begrijpen, dat Paulus maakt in Rom.7,6. Hij maakt in dit bijbelvers onderscheid tussen twee manieren van godsdienst. Een mens kan God dienen in de 'oude staat van de letter' of 'in de nieuwe staat van de Geest'. Het is precies het verschil, waar we het in dit artikel over hebben. Het is het verschil tussen geloven op de manier van moeten en geloven op de manier van hartelijke liefde. Het is het verschil tussen moeten en willen. Paulus maakt in Rom.7,6 verschil tussen letter en Geest. Hij doelt

op een belangrijk verschil tussen de tijd van het Oude Testament en de tijd van het Nieuwe Testament. In het Oude Testament dienden mensen God aan de hand van de wet van Mozes. Maar de wet van Mozes kwam van buiten, via Mozes, op je af. Dat is in het Oude Testament een fundamentele zwakte gebleken. Geen mens kan een wet houden, die van buiten, maar niet van binnen zit. Daar zijn wij te zwak voor. God dienen met Mozes liep dan ook uit op een drama: de ballingschap. Dat ligt natuurlijk niet aan de wet van

Mozes. Maar dat zit 'em vast op de zonde in ons. In Rom.7,7-26 beschrijft Paulus uitvoerig de verlamming, waarmee zondige mensen worden geslagen in confrontatie met de wet van Mozes.

Moeten dat van buiten komt leidt tot frustratie! Maar God dienen op de wijze van het 'moeten' is dan ook God dienen 'in de oude staat van de letter'.

Er bestaat een andere manier. En dat is God dienen in de nieuwe staat van de Geest. Het is God dienen van binnen uit. Niet langer, omdat het moet, maar omdat jij zelf God dienen wil. De profeten in het Oude Testament mochten van deze fundamentele verandering profeteren. Ezechiël (36,26.27) is hiervan een sprekend voorbeeld. God zal het hart van steen eens uit zijn kinderen verwijderen en hen een hart van vlees geven.

Proeft u de beeldd spraak?

In plaats van een koud en onbeweeglijk hart mag Gods volk een warmbloedig en kloppend hart ontvangen. In plaats van een hart dat zelfs door de wet niet van z'n plaats te krijgen is, een hart dat zelf klopt voor God!

Het is bij Ezechiël beeldd spraak voor de gave van de Geest. De Geest, die in de bijbel beeldd spraak is voor water op dorstige grond (vergelijk bijvoorbeeld Joh.7,37-39).

Goed, dit is dan een stukje bijbeluitleg van plaatsen als Rom.7,6 in het licht van Ezech.36,26.27. Maar proeft u

wat hierachter zit? Afscheid van het moeten! In plaats daarvan God dienen omdat de Geest over je is gekomen en Hij je Geestdriftig heeft gemaakt!

Zo komen we weer terug bij de rode draad van onze artikelen: leven met Christus; leven uit genade.

Want, hoe maakt de Heilige Geest ons Geestdriftig?

Door ons in de ontmoeting te brengen met de liefde en de genade van Christus.

Wie eenmaal de genade van Christus heeft geproefd en weet, wat het is om als zondaar geaccepteerd te worden... Geaccepteerd te worden, zoals je bent, zonder daar iets voor te 'moeten' doen...

In zo'n ontmoeting smelt je hart. Om met Ezechiël te spreken, God smelt je hart om van steen in vlees. Let wel, dat is dus iets wat God je geeft. Niet iets wat je zelf weer 'moet'.

En als dan je hart door de kracht van de Geest is gaan kloppen voor God, hoeft niemand je meer te vertellen, dat je je hart voor God 'moet' laten kloppen. Want je hart doet het al. Sterker nog, je gaat bij jezelf merken, dat je je hart ook wilt laten kloppen voor God: God liefhebben, omdat Hij je eerst zo geweldig lief heeft gehad en nog lief heeft.

Kortom: in de ontmoeting met de genade van Christus wordt moeten ont-moeten.

Ds. H.J.D. Smit is predikant van de Gereformeerde Kerk te Badhoevedorp

Tot onze spijt zijn de laatste twee bijdragen van dominee Smit ver-wisseld. Zijn artikel van 30 september vormt het besluit van deze reeks.

Hoe vist de EO?

In het *Gereformeerd Weekblad* van 11 augustus gaf dr J. Hoek een weergave van een betoog dat Andries Knevel hield voor een conferentie van Christelijke Gereformeerde Ambtsdragers. Hij sprak over de vragen waar de EO voor staat als zij moderne mensen wil bereiken. Het is niet zo, dat de kerken vissen met een hengel en de omroep met een sleepnet. Maar de EO vist wel in een grotere vij-ver:

Onze vijver is groter doordat je zit op het publieke forum. Doordat je zit daar waar de hele samenleving langskomt. Doordat je heel bewust programma's maakt. Of die geslaagd zijn, laat ik in het midden, kritiek intern is wat dat betreft heel fors, we bevragen elkaar continu op dat-gene waar we mee bezig zijn. Maar het gaat er om dat het Evangelie present is daar waar de geseculariseerde mens present is en dat is dus op dat marktplein. En dat betekent *dat je programma's maakt die de post-moderne mens op de één of andere manier raken of aanspreken*, hetzij omdat hij zelf in een crisissituatie zit, hetzij omdat hij zit met de zingevingsvraag. Geraakt worden, dat is niet zozeer een verdienste van onze kant in die zin dat wij zeggen: kijk eens wat wij allemaal presteren en hoe zit het met de kerk? Het heeft simpelweg te maken met het feit dat wij nu eenmaal als organisatie de moderne mid-delen gekregen hebben waar de moderne mens door wordt aan-gesproken. Want de moderne mens is een coach potato geworden, dat is iemand die 's avonds om 7 of 8 uur onderuit gaat han-gen met het apparaatje in zijn vingers en die dan gaat kanaal-zwemmen of zappen. Twee uur en drie kwartier, bijna drie uur kijkt een gemiddelde Nederlan-der iedere avond, zeven dagen in

G.J. van Middelkoop

meegelezen

de week, naar de televisie. Dat geldt voor u net zo, want uit het onderzoek dat wij doen blijkt dat het kijkgedrag ook van Christe-lijke Gereformeerden of van de achterban nauwelijks afwijkt van dat van de gemiddelde Neder-lander. Dus u bent ook een coach potato.

Maar, hoe slecht dat allemaal ook is, en dat is slecht, want het aanbod op de Nederlandse tele-visie is steeds slechter aan het worden, met name bij de com-merciële omroepen, er ligt wel een kans voor de verkondiging van het Evangelie. Het betekent dat op een verkondigend pro-gramma van de EO vaak tiental-len tot honderden mensen per programma reageren.

Dat is dus niet omdat wij een beter haakje hebben. Maar we hebben het medium en als wij een programma uitzenden, dan kijken twee-, drie-, vier- of mis-schien wel vijfhonderdduizend mensen naar je waarvan een groot deel 's zondags niet in de kerk zit. Dus daar zit het punt. Het punt zit dus niet in het feit dat wij zo'n groot visnet hebben. Het punt is het feit dat wij in de vijver zitten met ons haakje, ons dobbertje, en dat is het meest moderne haakje dat er is.

Wat gebeurt er met zo'n pro-gramma? Daar komen de vragen van de geseculariseerde Neder-lander zoals: wat moet ik met mijn leven? Waar is God? U zegt dat nu wel maar ik heb gebeden en ik heb van Hem niets erva-ren. Waar kan ik die God waar-over u vertelt, vinden?

(Vervolg op pagina 33)

ONTVANGEN VAN DE HEILIGE GEEST (III)

A.N. Hendriks

achtergronden

In het vorige artikel luisterden wij naar het getuigenis van Matteüs en Lukas met betrekking tot de ontvanging en geboorte van onze Verlosser. Daarbij kwam nadrukkelijk de Heilige Geest ter sprake. Hij zou over Maria komen en de kracht van de Allerhoogste zou haar overschaduwden. Jozef mocht horen dat waf in zijn ondertrouwde vrouw verwekt was, uit de Heilige Geest was. Opvallend is dat onze belijdenis, wanneer ze spreekt over Christus' ontvanging en geboorte, niet begint met de Heilige Geest, maar met de Zoon van God. Wanneer de Heidelbergse Catechismus in Zondag 74 handelt over de ontvanging en geboorte, vraagt hij onze aandacht voor het doen van Gods Zoon: "De eeuwige Zoon van God., heeft door de werking van de Heilige Geest echte menselijke natuur aangenomen uit het vlees en bloed van de maagd Maria".

Ook in Artikel 18 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis dat de menswording van Gods Zoon belijdt, staat het doen van God de Zoon voorop: "Deze heeft de gestalte van een dienstknecht aangenomen en is aan de mensen gelijk geworden (Filip. 2:7), door echte menselijke natuur aan te nemen met al haar zwakheden, uitgezonderd de zonde. Hij is ontvangen in de schoof van de gezegende maagd Maria door de kracht van de Heilige Geest, zonder toedoen van een man". Het werk van de Geest komt nadrukkelijk ter sprake, maar in het kader van het handelen van God de Zoon!

De twee lijnen

Dit kader wordt door sommige theologen niet altijd gehonoreerd. Zij wijzen er daarbij op dat wanneer het gaat om de verhouding Christus en de Geest, zich in het Nieuwe Testament duidelijk twee lijnen aftekenen¹.

Er is de lijn van Christus van Christus naar de Geest. Daarbij is Christus het subject en de Geest het object. Als drager van de Geest is Christus ook de Gever van de Geest (vgl. Joh. 1:33). De Geest komt na Christus' verheerlijking (Joh. 7:39), na zijn heengaan tot de Vader (Joh.

16:7). Maar als Jezus verheerlijkt is, is Hij het die de Geest zendt en uitstort (Hand.2:33). Paulus erkent dit door in zijn brieven over de Heilige Geest te spreken als 'de Geest van Christus' (Rom. 8:9), 'de Geest van zijn Zoon' (Gal. 4:6) en 'de Geest van Jezus Christus (Filip.1:19). Wij vinden echter ook de lijn van de Geest naar Christus. Die lijn tekent zich vooral af in de synoptische evangeliën. Daarbij gaat de Geest voorop. Hij is dan subject en Christus is object. Zo lezen wij dat het de Geest is die de Messias verwekt (Luk.1:35) en dat Hij na de doop in de Jordaan op Jezus neerdaalt (Mat.3:16). Het is de Geest, die Jezus drijft naar de woestijn om verzocht te worden (Mat. 4:1), die Hem bekrachtigt voor zijn laak (Luk.4:14) en die Hem in staat stelt demonen uit te werpen (Mat.12:28). Het is ook door de Geest dat Christus naar het kruis kan gaan en zich aan de Vader kan offeren (Hebr.9:14). Wij kunnen niet ontkennen dat deze tweede lijn vaak te weinig aandacht gekregen heeft in de theologische bezinning². De laatste tijd is dat anders doordat nogal wat theologen menen dat de lijn van de Geest naar Christus dominant is het getuigenis van het Nieuwe Testament en vanuit deze overtuiging een zgn. *pneuma-christologie* bepleiten³. Jezus is schepping van het Pneuma, de Geest! En doordat Hij de Drager van de Geest is en met de Geest is vervuld, is hij de geliefde Zoon. Daarbij is Hij niet de eeuwige en natuurlijke Zoon van God. Hij wordt Zoon als de-

mcl-de-Geest-Vervulde. H. Berkhof bijvoorbeeld schrijft: "De Geest is de naam voor God zelf in zijn werkzaamheid onder ons. Tussen de Geest en de wereld bestaat er krachtens onze onbegrijpelijkheid en onmacht niet meer dan een los verband; totdat God als Geest een nieuwe aanloop neemt om greep te krijgen op zijn schepping, door de nieuwe mens te scheppen en door zijn Geest te bezielen...."

Jezus als de volstrekt gekoorzaine verbondspartner is de gestalte van de Geest...."⁴.

En **z6** is Jezus 'de Zoon hij iitstek', alles waarin Israël als Gods **zoon** tekort schoot ⁵.

Er zijn ook theologen, die niet zo ver gaan en nadrukkelijk handhaven dat de eeuwige en natuurlijke Zoon van God mens is geworden, maar die toch de lijn van de Geest naar Christus laten domineren in hun spreken over de heilige ontvangenis en geboorte.

In dit verband noem ik A. van de Beek, die erop wijst dat de Geest reeds volop werkzaam was vóór de komst van Christus. "God wendt zich primair tot de wereld op de wijze van de Geest en in de geschiedenis.

Van deze toewending vindt de komst van de Messias plaats"⁶. Er zijn telkens 'nieuwe uitgangen van de geest' in de heilsgeschiedenis. Juist ook in de heilsgeschiedenis van Jezus.

De Geest "gaat niet alleen van Christus uit, hij is ook degene die Christus in de wereld brengt.

Zijn daad gaat aan de daden van de Messias en het leven van de Messias vooraf"⁷. Van de Beek noemt Christus dan ook 'een nieuwe daad van de Geest'. "In hem neemt de Geest een nieuwe initiatief"⁸.

De Geest van de Zoon

Het komt mij voor dat in deze voorstelling van zaken de Heilige

Geest te zeer verzelfstandigd wordt en geen recht wordt gedaan aan het *filioque* (de belijdenis dat de Heilige Geest ook uitgaat van de Zoon). De Geest die bij de vleeswording werkzaam is, is de Geest *van de Zoon*. De heilsgeschiedenis is de geschiedenis van het eeuwige Woord, dat komende was in de wereld (Joh. 1:9). Dit Woord is vlees geworden (Joh. 1:14). En Hij die in de gestalte van een dienstknecht aangenomen en is aan de mensen gelijk geworden (Filip. 2:6,7).

Terecht vraagt onze belijdenis aandacht voor het doen van de Zoon van God ⁹. Hij kwam van boven (Joh. 3:31), Hij nam vlees en bloed aan (Hebr. 1:14), Hij openbaarde zich in het vlees (1 Tim. 3:16), er was daarbij liet werk van de Geest. De Geest nam echter niet zelf een 'nieuw initiatief' In Jezus Christus, maar werkte als de Geest van het Woord dat vlees ging worden. Dit Woord werd vlees, omdat God zijn Zoon van eeuwigheid gesteld heeft tot Middelaar en fundament van het heil (vgl. D.L.I,7). En als de Geest van deze Zoon-Middelaar maakt de Heilige Geest de schoot van Maria vruchtbaar en doet uit haar geboren worden Jezus de Christus.

De Heidelbergse Catechismus geeft de dingen de rechte plaats, wanneer hij belijdt dat de eeuwige Zoon van God door de **werking van de Heilige Geest** echte menselijke natuur heeft aangenomen uit het vlees en bloed van de maagd Maria. Het is niet de Geest, die de Messias 'poneert' ¹⁰, maar de eeuwige Zoon poneert zichzelf als Messias dóór de Geest. Zijn ontvangenis en geboorte is allereerst **zijn** daad. Met O. Noordmans kunnen wij zeggen: "Reeds hier is Hij werkzaam in de dingen zijns Vaders en is Hij Middelaar Gods en der mensen (1 Tim. 2:5)" ¹¹.

Geopenbaard in het vlees

Matteüs en Lukas verhalen hoe de Zoon van God mens werd: in de weg, van een ontvangenis vanwege de Heilige Geest. Elders in de Schrift wordt verkondigd wat voor bestaan Gods Zoon door de werking van de Heilige Geest uit Maria aannam.

In I Tirnoteus 3:16 lezen wij dat Hij zich 'geopenbaard heeft in het vlees'. Het woord 'openbaren' (phaneroo) dat Paulus hier gebruikt, duidt in het spraakgebruik van de apostel op meer dan een zich bekendmaken als ¹².

De Zoon van God is naar Gods raadsplan 'in het vlees' npggetreden, in het menselijk bestaan ingegaan. De uitdrukking 'in het vlees' (**en sarki**) accentueert de realiteit en de diepgang ¹³ ervan.

De Zoon van God werd echt mens en trad op als echt mens. Het woordje 'vlees' heeft in het Nieuwe Testament verschillende betekenissen. Bij Paulus kan het staan voor het zondige vlees, onze verdorven aard (vgl. Rom. 8:6; Gal. 5:17), maar het kan ook betekenen het menszijn in **zwakheid**. Aan deze laatste betekenis zullen wij hier moeten denken.

De Zoon van God ging in tot een menselijk bestaan in zwakheid, afhankelijkheid en vergankelijkheid. Het gaat om wat Artikel 18 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis (meer dogmatisch) aanduidt als 'echte menselijke natuur met al haar zwakheden, uitgezonderd de zonde'.

Het menszijn dat Gods Zoon aannam, was niet het menszijn van Adam vóór de zondeval, maar liet menszijn, zoals het door de zondeval geworden is: zwak, kwetsbaar, vergankelijk. Hij werd ons iminens 'in alle opzichten' gelijk (Hebr. 2:17), kreeg 'op gelijke wijze' als wij deel aan 'vlees en bloed' (Hebr. 2:14). Dat betekent: Hij deelde in ons **ontluisterd** bestaan. Dat wij bij 'vlees' niet moeten denken

aan zondig vlees, wordt bevestigd door wat Paulus schrijft in Romeinen 8:3: "God heeft, door zijn eigen Zoon te zenden In een vlees, aan dat der zonde gelijk, en wel om de zonde, de zonde veroordeeld in liet vlees". De apostel drukt zich zeer zorgvuldig uit. Hij schrijft niet dat God zijn Zoon zond in het vlees der zonde, maar in wat gelijk was aan het vlees der zonde (*en homoi-oomati sarkos hamartias*). Door het zo te zeggen brengt Paulus tot uitdrukking dat Christus wel ten volle in ons menselijk bestaan deelde ~ maar niet deelde in onze zonde ¹³. Gods Zoon kwam in een bestaan dat in alle opzichten het onze was, dat van het vlees der zonde, zonder deel te hebben aan onze zonde. Juist de woorden *en homoi-oomati* bewaren ons voor de gevolgtrekking waarvan Paulus niet weten wil, namelijk dat Christus aan de macht van de zonde onderworpen zou zijn geweest en ze ook werkelijk gezondigd zou hebben ¹⁴. Hoezeer de Zoon van God door de werking van de Heilige Geest echt mens werd, toch is er op dit punt tussen Hem en ons een beslissend onderscheid! Hij werd ons in alles gelijk behalve de zonde.

Het Woord is vlees geworden

Hoezeer Gods Zoon deelde in ons bestaan, horen wij opnieuw wanneer Johannes in zijn evangelie schrijft: "Het Woord is vlees geworden en het heeft onder ons gewoond....." (Joh.1:14). De tekst vormt het hoogtepunt in de zogenaamde proloog van zijn evangelie. Deze proloog is de inleiding op het eigenlijke verhaal dat Johannes geeft. De evangelist verkondigt erin dat Jezus inderdaad 'van boven' komt (vgl. Joh.3:31). In Jezus heeft men te doen met 'liet Woord' dat bij God was en God

was (Joh.1:1). Onmiskenbaar is dit Woord voor Johannes de Zoon van God. Hij wisselt deze benaming immers af met 'de Eniggeborene des Vaders' (Joh.1:14) en met 'de eniggeboren Zoon' (Joh.1:18). Opvallend is dat alleen Johannes de Zoon van God ook 'liet Woord' noemt (vgl. ook 1 Joh. 1:1; Openb. 19:13). Er is niet met stelligheid te zeggen waarom de apostel deze specifieke aanduiding gebruikt. Maar de verklaring die P.H.R. van Houwelingen geeft, lijkt aannemelijk: Jezus' woord was Gods woord dat eeuwig leven geeft. Hij spreekt niet slechts goddelijke woorden, maar Hij is ook in eisen persoon het goddelijke Woord. Jezus is de verpersoonlijking en de verwerkelijking van Gods scheppende machtswoord in de wereld. Hij is het Woord in aktie. En als het Woord in aktie maakt Hij de Vader bekend. Dit alles heeft Johannees begrepen en zo is hij tot die aanduiding voor Christus gekomen: het Woord ¹⁵.

Johannes verkondigt ons nu dat dit Goddelijke Woord 'vlees' is geworden. 'Vlees' staat ook hier voor het menszijn in zwakheid, kwetsbaarheid en vergankelijkheid. De woorden 'is geworden' wijzen op de meest innige vereniging van 'woord' en 'vlees'. Het eeuwige Woord is niet slechts in het vlees verschenen, heeft zich ook niet met vlees bekleed, maar is voluit vlees 'geworden'. mens in alle zwakheid en vergankelijkheid.

Wat de evangelist eraan toevoegt, onderstreept dit: "en heeft onder ons gewoond.. .." Wij kunnen ook vertalen: "en is onder ons gaan wonen". Het Griekse woord *skenoō* betekent letterlijk: zijn tent opslaan. Het eeuwige Woord heeft zijn tent onder ons opgeslagen. Wat Johannes schrijft herinnert aan Gods wonen onder Israël in de tabernakel (vgl. Ex. 25:8,9) en aan de

beloften hij de profeten over het wonen van God bij zijn volk in de toekomst (vgl. Ezech. 37:27; Zach. 2:10).

In de vleeswording van het Woord komt dit alles tot vervulling. In de mens Jezus van Nazaret is God komen wonen onder zijn volk en heeft Hij zijn tent opgeslagen. In Hem woont God onder de mensen. Wie Jezus ontmoet, ontmoet God! De Schriftplaatsen die ik besprak, bevestigen dat wij inderdaad met de Geloofsbelijdenis van Nicea en Artikel 18 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis mogen spreken van 'de menswording' van Gods Zoon. Via zijn ontvangenis en geboorte ging Hij in tot ons ontlusterd menszijn, uitgezonderd de zonde. In een volgend artikel luisteren wij nog verder naar de Schrift en staan wij ook stil bij de vraag: hoe kon dat: in alles ons gelijk, maar zonder zonde?

¹ Vgl. voor deze twee lijnen: J.P. Versteeg, *Geest, ambt en uitzicht*, Kampen 1989, p. 10 e.v.; A.N. Hendriks, *Met het oog op de gemeente. Populair-theologische bijdragen*, Kampen 1991, p. 50 e.v.

² H. Berkhof, *De leer van de Heilige Geest*, Nijkerk 1965, merkt op dat deze lijn 'bijzonder verwaarloosd' wordt in de traditie van de kerk en de theologie (p.19).

³ Vgl. bijv. G.C. van der Kamp, *Pneuma-christologie een oud antwoord op een actuele vraag?*, Amsterdam 1983, p. 243: "De vraag waarmee we begonnen was of het N.T. voldoende aanknopingspunten biedt voor een pneuma-christologie. Deze vraag kan nu bevestigend beantwoord worden.. Het domineren van de logos-christologie bevreemdt, als we letten op de sterk pneumatologische component van de christologie in het N.T. en kan eerder vanuit de geschiedenis van het dogma verklaard worden, dan vanuit het N.T. zelf". Maar Van de Kamp stelt zich op *schriftkritisch* standpunt doordat hij

uitgaat aan "de erkenning van de pluraliteit in het N.T. en de aanwezigheid van verschillende lagen in de traditie" (p.221) en spreekt over de 'inherente divergentie' van de kanon (p. 222). Zijn keuze voor een pneuma-christologie rust op dit standpunt.

⁴ H. Berkhof, *Christelijk geloof. Een inleiding tot de geloofsleer*, Nijkerk (1973), p. 343, 344.

⁵ H. Berkhof, *Christelijk geloof*, p. 298. Berkhof noemt het zoonschap dan ook een 'heilshistorisch begrip'!

⁶ A. van de Beek, *De Adem inti God. De Heilige Geest in de kerk en kosmos*, Nijkerk (1987), p. 150.

⁷ A. van de Beek, a.w., p. 179

⁸ A. van de Beek, a.w., p. 237.

Daarbij mogen wij niet vergeten wat H. Bavinck opmerkt: "Toch, al is de vleeschwording subjectieve en terminatieve alleen eigen aan den Zoon, zij is toch originaliter, principiatieve, quoad efficientiam een werk der gansche triniteit; Christus is gezonden door den Vader en ontvangen van den Heiligen Geest. De Gereformeerde theologie gaf hieraan reeds uitdrukking in haar leer van het pactum salutis". (*Gereformeerde Dogmatiek, III*, Kampen 1929, p. 257).

⁹ Zo A.A. van Ruler, *De vervulling van de wet*, Nijkerk 1074, p.

¹⁰ O. Noordmans, *Het koninkrijk der hemelen*, Franeker z.j., p. 118, 114.

¹¹ Vgl. Herman Ridderbos, *De Pastorale Brieven*, Kampen 1967, p. 107: "... niet slechts een noetische, maar een heilshistorische werkelijkheid treden....".

¹² Herman Ridderbos, *Aan de Romeinen*, Kampen 1959, merkt op: "Het relativerend element

¹³ Zo J. Schneider, homoiooma, in: *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, V, Stuttgart o.J., p.195.

¹⁴ P.H.R. van Houwelingen, *Johannes. Het evangelie van het Woord*, Kampen (1997), p. 59, 60. Het is opvallend dat Herman Ridderbos wel breed handelt over de mogelijke herkomst van de aanduiding 'Het Woord', maar niet ingaat op de vraag hoe Johannes tot het gebruik hier van komt, vgl. Herman Ridderbos, *Het evangelie naar Johannes, I*, Kampen (1987), p. 40 e.v. J.P. Versteeg, *Evangelie in viervoud*, Kampen 1980, zegt: "Niet over een aan de oudtestamentische openbaring vreemd Woord wordt in de proloog gesproken, maar over het Woord dat in de schepping en de heilsgeschiedenis werkte" (p. 109). De heerlijkheid van Jezus is zo groot "dat Johannes die heerlijkheid aangeeft met categorieën, ontleend aan de scheppings- en heilsgeschiedenis" (p.110).

Dr. A.N. Hendriks is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum

(Vervolg Meegelezen van pag. 29)

Per jaar zijn er 28.000 mensen met wie wij in gesprek raken. Via de telefoon, via brieven, via e-mail, via internet, en op onze activiteiten in het land. Het betekent dus dat de EO los van haar programma's met enige tienduizenden mensen in contact komt. De EO verwijst de mensen vervolgens naar plaatselijke gemeenten in Nederland. **Want de EW is geen kerk, wil dat niet zijn en zal dat ook nooit worden.**

Ook op de omstreden Jongerendag van vorig jaar was het wel zo dat daar 1400 jongeren naar de nazorgtent kwamen - en je moet heel wat stappen ondernemen in de Arena in Amsterdam om in een nazorgtent te komen. Nooit zal de EO suggereren dat er 1400 jongeren bekeerd werden, we kennen de arglistigheid van het hart en weten ook iets van de emotie van het moment. Maar het zal in Nederland niet veel gebeuren dat 1400, voor een deel onkerkelijke jongeren, op eigen initiatief een gesprek aanvragen met iemand, om over God te praten en alle vragen die er in het hart van zo'n jongere op kunnen komen. Met een ieder individueel wordt een gesprek gevoerd, wordt er gebeden en aan een ieder wordt materiaal aangeboden. De brieven die we in de loop van het jaar krijgen van mensen voor wie de Jongerendag een beslissende wending in hun leven betekende, zijn ontroerend.

Dar een Jongerendag ook invloed heeft op kerkelijke jongeren, en dat dit gegeven een aantal gemeenten zorgen haart, weten we ook. We zijn er met de kerken over in gesprek, althans met predikanten uit verschillende kerken. Want de EO kan moeilijk met synodes gaan spreken. Maar herkennen doen we deze zorg terdege.

STICHTING WOORD EN WERELD

Drs. H. van Leeuwen

Een kostbaar bezit

Over de waarde en het belang van meer dan 50 jaar gereformeerd onderwijs

96 pag. genaaid/gebrocheerd, geïllustreerd

ABONNEMENT CAHIERS f12,95. LOSSE VERKOOP f15,95. BEL. WOR. ABONNEMENTEN OF UITGEBREIDE FONDSLIJST 050-301 36 36

KERKELIJK WERKER : EEN (NOOD) OPLOSSING?

H. Drost

evangelisatie en zending

Er zijn gelukkig veel (jonge) mensen die graag iets voor de kerk willen doen. **Vaak heeft de kerk geen plaats (en geen geld) voor hen. Het gebeurt dan nogal eens dat ze bij een organisatie of groep wel aan de slag komen,, en ze doen veel werk.. buiten de Gereformeerde kerk..**

Positieve ontwikkeling

Daarom is het een positieve ontwikkeling dat er meer aandacht is gekomen voor de kerkelijk werker. De synode in Leusden gaf opdracht tot bezinning en aanpak waarin ook de Theologische Universiteit voorlopig medewerking kan verlenen "aan het opzetten van een opleiding voor kerkelijke werkers door de Gereformeerde Hogeschool te Zwolle in samenwerking met de opleiding voor Gereformeerde Godsdienstleraren". Dit besluit van de synode is een mooi voorbeeld van aansluiting op de praktijk van het kerkelijk leven. Want je kunt wel zeggen dat er opnieuw veel aandacht is voor de kerkelijk werker¹. In dit blad schreef in 1996 D. Blijleven een artikel over de kerkelijk werkers in de kerk² en in 1999 was het blad Opdracht helemaal gewijd aan de meerwaarde van professionals in het evangelisatiewerk.

Risico's

Die ontdekking van de mogelijke inzet van een kerkelijk werker naast de ambtsdragers heeft ook risico's. Hier en der in de kerken wordt een kerkelijk werker gezien als oplossing van de problemen. Het is een modieus ver-

schijnsel geworden : 'is er ergens een lacune in het werk in de kerk, grijp naar de kerkelijk werker !'. Maar juist nu we in de fase zitten dat er geen duidelijke visie is over de plaats van de kerkelijk werker, heeft dat ook nogal wat risico's.

Verdwalen

Zo is er bij mij weten nog niet echte duidelijkheid gegeven over de inbedding van de kerkelijk werker in de kerkelijke structuren. De synode heeft de opdracht gegeven om dat helder te maken³. Deze interimssituatie moet wel tot enige terughoudendheid leiden. Want de kerkelijk werker is in deze situatie kwetsbaar. De schade is ie groot als iemand bekneeld raakt tussen de kerkelijk vaak niet al te soepel draaiende molens. Is er bijvoorbeeld voldoende opleiding? Is er een goede arbeidsovereenkomst? Juist in een vrijwilligersorganisatie als de kerk is moet er goede aandacht gegeven worden aan deze aspecten van mensen die deels of helemaal in dienst van de kerk komen.

Ambt en gemeente

Het is ook goed door te denken wat nu precies de positie is van

de kerkelijk werker, tussen ambtsdragers enerzijds en de

gemeente anderzijds. Veel hangt natuurlijk af van de samenwerking met de ambtsdragers. Maar al te gauw spelen persoonlijke factoren dan een belangrijke rol. Het gaat om mensen. En er is al te vaak leergeld betaald voor een al te idealistische aanpak. Het is goed dat de kerkelijk werk(st)er weet dat hij of zij bij een onafhankelijke instantie terecht kan.

Ten tweede heeft de kerkelijk werker te maken met de gemeente. En juist waar een sfeer - naar ik proef - ontstaat oin de kerkelijk werker als de oplossing van allerlei soort problemen te zien, is het gevaar groot dat de gemeente gepasseerd wordt. Dat gebeurt wanneer er niet eerst duidelijk is nagedacht over de plaats van de gemeente. De gemeente komt dan onder de voogdij van de eigentijdse deskundigen⁴.

Noodverband

Neem als voorbeeld een pastoraal werker. Wanneer er in een gemeente pastoraal werk gedaan moet worden, ziet men het inzetten van een kerkelijk werker als oplossing. Het vult ook wel wat gaatjes. Maar op de duur wordt het probleem alleen maar erger. Waal-om? Omdat men voorbijgegaan is aan het feit dat het pastoraat in de eerste plaats een taak voor de gemeente is. In plaats van de energie te richten op het stimuleren van de gemeente haalt men een 'vreemdeling' binnen. De gemeente wordt gestijfd

in haar passiviteit. Dat betekent dat het probleem niet wordt aangepakt en genezen maar toegedeckt wordt met het 'noodverband' van de kerkelijk werker wal tijdelijk de wond van gebrek aan gemeenschap moet bedekken. **Het** is dan heter de wond te genezen ⁵

Dal geldt ook voor evangelisatie. Daarom zou liet een punt van overweging zijn om kerkelijk missionaire werkers alleen in te zetten waar de gemeente geen mogelijk-heden heeft of geen leden heeft wonen. Een grote kerkelijke gemeente kan bij voorbeeld een stad of dorp vlakbij hebben waar niet of nauwelijks gemeenteleden wonen. Vanuit haar rijkdom kan een grote gemeente dan iemand sturen als 'evangelist' naar zo'n plaats om daar het evangelie te brengen. Een andere situatie is dat het missionaire werk specifieke kennis vraagt van bij voorbeeld talen of culturen ⁶. Ook dan kan het goed zijn dat iemand namens de gemeente dat werk doet. Maar dan is het van belang dat er goede structuren zijn voor integratie in de plaatselijke kerk.

Moet je dan helemaal geen werker inzetten als er plaatselijk een grote gemeente is? Nee, behalve wanneer hij of zij vanuit een meerwaarde aan kennis en ervaring op missionair gebied de gemeente kan instrueren.

De persoon van de missionair werker

Het slagen van deze inzet van mensen heeft **ook** alles met hun persoon te maken.

Dat is een **belangrijk** punt. Dat gaat te meer spelen wanneer je - zoals ik bepleit - iemand een taak geeft om te doen wat de gemeente zelf niet kan. Dat geeft enige afstand tot de thuisge-

meente. En wanneer de persoon van de kerkelijk werker geen ootmoed kent die samen op gaat met liefde tot Christus' gemeente ligt daar een bron van narigheden: je afzetten tegen 'die lauwe kerk', je vervreemden van 'al dat slappe gedoe' en noem maar op. "Niemand deugt voor dit werk. die zichzelf ook maar in het minst geestelijk boven de anderen plaatst of zelf met een hoge borst opgeeft van zijn geestelijke kwaliteiten...Juist in dit opzicht is van zo grote betekenis een levend, overtuigd geloof in de uitverkiezing. Want wat betekent dat anders dan dit: dat God niet alleen in Christus genade **ons schenkt**, maar dat het ook honderd procent genade is, wanneer wij in die genade mogen geloven" ⁷.

Bedreigt ambtsdragers - de door God en Zijn gemeente geroepen kerkelijk werkers - dat gevaar niet? Zeker, maar zij werken midden in en ten dienste van de gemeente. Jezelf boven de gemeente verheffen ligt dan minder snel voor de hand als in een situatie waarin je namens de gemeente werkt.

Kortom

Wanneer de HERE mannen en vrouwen geeft die met hun gaven namens de gemeente bezig willen zijn, is de eis dat ze een eigen plek krijgen binnen de kerkelijke structuren vanuit een opleiding die daarop aansluit.

De 'evangelisten' van Efeze 4 krijgen in onze situatie (en kerkorde) dan een duidelijk omschreven plaats - niet meer tussen apostelen en gemeente, maar - tussen ambtsdragers en gemeente.

¹ Het zou wel interessant zijn na te gaan hoe er deze eeuw over nagedacht is in de Gereformeerde kerken. Al in 1916 bijvoorbeeld werd op het congres voor Gereformeerde Evangelisatie in Rotterdam werd gesproken over een bijzondere opleiding. Zie de Handelingen, p.45-71

² Jaargang 71, nummer 41

³ De synode droeg Deputatie kerkiclit en Kerkorde op "een inventariserend en verkennend onderzoek te doen of en zo ja welke kerkrechtelijke consequenties er verbonden worden, c.q. dicte te worden aan de aanstelling van professionele werkers in de kerken in diverse soorten van kerkelijke arhctd. naast de in de kerknrde genoemde ambtsdragers"

⁴ A. Noordgrnaf. *Een koninklijk priesterschap*, uitgave Willem de Zwijgerstichting 1992, p. 39

⁵ Het GVI werkt in die richting met een cursus *Helpen in de kerk*

⁶ Dat kan gelden voor werk onder asielzoekers

⁷ G. Brillenburg Wurth en W.A. Wiersinga. *Het evangelie in een ontkerstende wereld*, Kampen 1953, p. 71

Ds. H. Drost is predikant van de Gereformeerde Kerk te Haren

THINE FOREVER! GOD OF LOVE

J. Smelik

Hef Jongenskoor Dalfsen

kerk en muziek

Vooral de laatste drie decennia van de vorige eeuw is anglicaanse koormuziek, zoals deze in de Engelse kathedralen klinkt, bijzonder populair geworden in Nederland. Het is muziek die zich dikwijls kenmerkt door lange melodische lijnen, door weldadige, goed in het gehoor liggende harmonieën en het frequente gebruik van orkestrale orgelpartijen. Bekend uit de anglicaanse kerkmuziek zijn uiteraard ook de jongenskoren. Dergelijke koren met die speciale klank van jongenssopranen (in het Engels "trebles" geheten) zijn ook in Nederland opgericht. Het Roder Jongenskoor dat in 1985 door Bouwe Dijkstra opgericht werd, is ongetwijfeld het meest bekend,

Drijfveren

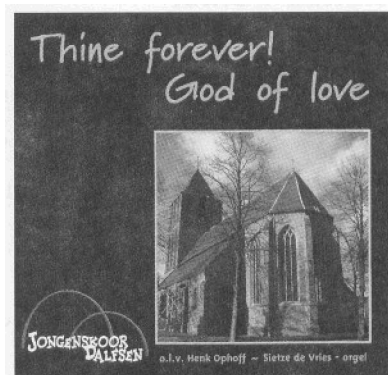
Vijf jaar geleden werd in het Overijsselse Dalfsen een jongenskoor opgericht door Henk Ophoff (geb. 1962). Ophoff studeerde orgel, kerkmuziek en koordirectie aan het Stedelijk Conservatorium te Zwolle. Hij volgde diverse specialisatiecursussen en was lid van de werkgroep koorscholing van de Samenwerkende Nederlandse Korenorganisaties (SNK). Momenteel is Ophoff ook bestuurslid van de Vereniging van Gereformeerde Kerkorganisten (VGK). Nel koor telde aanvankelijk zo'n tien leden, die twee of drie keer per week repeteerden. De toelatingseisen waren en zijn zeer laag. Al snel werd voor (aankomende) leden een cursus algemeen muzikale vorming opgezet. Doorgaans worden de jongens na een jaar deze cursus gevolgd te hebben tot het koor toegela-

ten. Momenteel telt het koor circa zestien leden, die grotendeels afkomstig zijn uit de vrijgemaakt-gereformeerde kerk. Mensen die massale kinderkoren gewend zijn, vinden zestien leden misschien wat aan de magere kant. We moeten echter bedenken dat dit aantal in Engeland als een volledige en volwaardige jongensgroep geldt. In een gesprek dat ik met Henk Ophoff had, vertelde hij me dat hij een aantal drijfveren had om een jongenskoor op te richten. In de eerste plaats is hij gewoon bijzonder gecharmeerd van de jongensstem die "op zijn best alle andere stemsoorten overtreft". Ophoff typeert de jongensstemmen als "ongekunsteld, recht door zee, zeer *dun*, maar uiterst kwetsbaar". Hij vermoedt dat het die kwetsbaarheid is die hem het meest boeit: het ene moment waan je je in hemel tussen de engelen, terwijl je het andere moment (soms direct daaropvol-

gend) weer met beide benen op deze gebroken aarde gezet wordt.

Een andere drijfveer om een jongenskoor op te richten, was zijn overtuiging dat je de jongeren ook in (kerk)muzikaal opzicht niet aan hun lot moet overlaten. Ophoff vindt het niet acceptabel dat je de jeugd niet meer geeft dan wegwerpmuziek voor het hier-en-nu. Door middel van het koor wil Ophoff jongens op een gedegen wijze met vocale kerkmuziek in aanraking brengen. Je moet mensen op jonge leeftijd vertrouwd maken met goede kerkmuziek, want op latere leeftijd lukt dat haast niet meer.

Veelgehoorde kreten dat de jeugd kerkmuziek "allemaal veel te zwaar" vindt en dat deze muziek voor hen ook te moeilijk is, wilde Henk Ophoff ontkrachten: "Ik dacht: ik pak de moeilijkste groep, kwajongens, en zal laten zien dat ik daar mee kan musiceren. En dat lukt met vallen en opstaan." Op het koor zitten allerlei soorten jongens: "Het zijn echt niet alleen de branststen van de klas, maar er zitten ook stoere, echte voetballers op het koor." Wanneer het aantal leden in de toekomst toeneemt, wil

Ophoff naar structuur zoals het Roder Jongenskoor ook kent. waarbij er naast een A-koor ook een B-koot is waar toekomstige leden van het A-koor opgeleid worden.

Tijdens concerten worden de jongens bijgestaan door een mnnengroep die op adhoc basis bijeengeroepen wordt. In Dalfsen e.o. is het jongenskoor bekend door de jaarlijkse "Festivals of Lessons and Carols", die door een breed publiek bezocht en gewaardeerd worden. De plaats die het jongenskoor zich binnen de muzikale wereld in het Overijsselse verwerft, en de muzikale groei die het koor doormaakt, resulteren ook in aanvragen voor medewerking aan Bachs *Matthäuspassion*, en in aanvragen voor het leveren van solisten bij uitvoeringen van o.a. de *St. Nicolascantate* van Britten en de *Chichester Psalm* van Leonard Bernstein.

Compact disc

Onlangs verscheen een cd van het Jongenskoor Dalfsen. Ophoff henadrukt dat de cd wat hem betreft geen "eindproduct" is, maar laat horen hoever het koor na vijf jaar is ontwikkeld. En nog steeds ontwikkelt het koor zich: "Daarmee zeg ik eigenlijk, dat ikzelf in ontwikkeling ben. Wat je als leider uitstraalt, krijg je terug".

De titel van de cd, *Thine forever! God of love*, is genoemd naar de gelijknamige hymne van Mary E Muude (1819-1913), die de Engelsen op diverse melodieën gezongen hebben. Op de cd wordt de tekst gezongen op de melodie die de bijnaam 'Newington' draagt, en gecomponeerd werd door William D. MacLagan. De cd gaat vergezeld van een keurig verzorgd boekje waarvan de vormgeving in handen was van Wieger van Asperen. Het boekje bevat een korte intro-

ductie van het koor, de teksten van de gezongen composities en een curriculum vitae van de dirigent en organist. Jammer vind ik dat er geen informatie gegeven wordt over de composities of de componisten; zelfs de jaartallen ontbreken bij de componisten.

De cd werd opgenomen in de Onze Lieve Vrouwebasiliek te Zwolle, waar een imposant orgel staat dat in 1894 gebouwd werd door Fa. Maarschalkerweerd & Zn in de kas van het bestaande Brunswick-orgel uit 1697. De orgelbegeleidingen van de Engelse koormuziek komen op dit instrument zeer goed tot hun recht. Het orgel wordt bespeeld door Sietze de Vries, die zich een kundig begeleider toont en bovendien laat horen veel affiniteit te hebben met de Engelse (koor)muziek.

Behalve als begeleider is Sietze de Vries op de cd ook als improvisator te horen. Hij speelt een improvisatie over "Jésus, au nom saint et doux" (gezing 178 uit het *Liedboek voor de Kerken*) en over "Creator alme siderum". Vooral de laatstgenoemde improvisatie over de vroegkerkelijke hymne, waarvan de Geneefse melodie van Psalm 141 is afgeleid, vond ik boeiend en overtuigend. Normaliter zou je als recensent bij Sietze de Vries (geb. 1973) spreken in termen van "jong en veelbelovend". Maar De Vries lijkt alle beloften al op relatief jonge leeftijd volop in te lossen...

Anglicaans

Gezien het type koor verbaast het niet dat de cd hoofdzakelijk gevuld is met muziek uit de anglicaanse kerk. Deze kerkmuziek is uiteraard onlosmakelijk verbonden met de anglicaanse eredienst. Ook in die zin dat het kerkmuzikale oeuvre in hoge mate bepaald wordt door de

liturgie. Belangrijk zijn met name de morning- en eveningprayer (morgen- en avondgebed), waarvoor veel muziek gecomponeerd is. In de eveningprayer hebben de lofzangen van Maria en Simeon (vaak aangeduid met de latijnse namen 'Magnificat' en 'Nunc Dimittis') een vaste plaats. Vandaar ook dat veel componisten deze nieuwtestamentische cantica op muziek hebben gezet. Op de cd is daarvan een voorbeeld opgenomen: *Magnificat and Nunc Dimittis* van Sir Alfred Herbert Brewer (1865-1928), die behalve als componist ook als organist en dirigent werkzaam was. De cd opent met dit werk, en ik moet zeggen dat ik bij de eerste klanken van het koor meteen aangenaam verrast werd door de opvallend grote gelijk-nis met de koorklank die we van Engelse koren kennen. Helemaal op het eerste gehoor denk je een van oorsprong Engels koor te horen.

Vanuit liturgisch oogpunt kan het als een nadeel van al die schitterende koormuziek gevoeld worden dat de kerkangers teveel tot passiviteit gedoemd zijn. Met dit probleem heeft de Engelse kerk vanaf de zestiende eeuw geworsteld. Een godde oplossing werd gezien in het gebruik van strofische liederen, die door het volk gezongen konden worden. Dergelijke liederen werden dan ook vanaf de tweede helft van de zestiende eeuw volop gecultiveerd. Zo ontstonden bekende metrische psalters als *The Whole Book of Psalms Collected* (1562) en *The New Version* (1696).

Wanneer we het hebben over het strofische lied is "the hymn" wellicht nog het meest typerend voor de Engelse kerkmuziek. Op de cd wordt een vijftal hymns gezongen. De oudste is "Lord, it belongs not to my care" van Richard Baxter (1613-1691), die

gezongen wordt op muziek uit *Este's Psalter* (1592). De overige vier hymns stammen uit de negentiende en twintigste eeuw. Wellicht onbekend maar daarom niet minder fraai zijn de hymnen van Malcolm Arcler (geb. 1952) die o.a. organist was Wells Cathedral en bovendien veelvuldig als componist van zich laat horen, en van Colin Mawby (geb. 1938), die momenteel Artistic Director is van het enige professionele koor dat Ierland kent: the National Chamber Choir of Ireland. Algemeen bekend is wel de avondhymn "Abide with me" van William Henry Monk (1823-1889). Rij de uitvoering van de hymn "Thine forever! God of love" wordt gebruik gemaakt van de Engelse gewoonte dat de trebles (sopranen) bij het slotcouplet een descant-partij, een "bovenstem" zingen.

En nu we het toch over typische Engelse koorgeschieden hebben: in de Engelse jongenskoortraditie is het gebruikelijk dat uit het koor solisten gerekruteerd worden. Dat gebeurt ook bij het Jongenskoor Dalfsen. "Wie aanleg en ambitie heeft kan zich ontwikkelen tot solist", staat in het cd-booklet. Op de cd zijn twee solisten (Dick Mol en Onno Zuidema) te horen. Ze zingen "Schafe können sicher weiden" van Johann Seb. Bach (hij menig een misschien vooral bekend in de bewerking van Thijs van Leer) en "Such a love, o Christ you offer" van Colin Mawby. Tenslotte horen we de solisten in het bekende "Pie Jesu" uit het *Requiem* van Andrew Lloyd Webber (geb. 1948). Hoewel je hoort dat de jongens af en toe technisch gezien "op hun tenen lopen" en de uitvoering van de composities (vooral wat zuiverheid betreft) niet op gelijk niveau staat met de koorwerken, wordt wel goed geïllustreerd en bewezen welke vruchten koor-

scholing en stemvorming binnen een relatief korte periode kunnen afwerpen.

Typisch Engels?

Op de cd staat niet alleen muziek van Engelse componisten. Van Johann Seb. Bach is het beroemde "Jesu, joy of man's desiring" opgenomen. De muziek is afkomstig uit Bachs cantate *Herz und Mund und Tat und Leben* (BWV 147), maar de Engelse maakten op deze muziek een nieuwe tekst. Dit werk raakte in Engeland zeer populair. Pianisten onder ons kennen het werk waarschijnlijk door de prachtige bewerking die de beroemde Engelse pianiste Myra Hess rond 1925 maakte.

Het "Jesu, joy of man's desiring" is trouwens een mooi voorbeeld hoe Engelsen muziek van het vaste land weten te annexeren. Sterker nog is dat het geval hij veel negentiende-eeuwse muziek. Van de Duitse componist Max Reger (1873-1916) wordt op de cd "The Virgin's lullaby" gezongen. Vooral dit werk illustreert goed hoe de Britten van oorsprong niet-Engelse composities uit de negentiende-eeuw in hun cultuur hebben ingelijfd. Even belangrijk is te constateren dat de muziek die van het Continent geïmporteerd werd, vaak volledig in het verlengde lag van muziek die wij als "typisch" Engels bestempelen. Een aardig voorbeeld, dat overigens niet op de cd staat, is ook het beroemde Engelse kerstlied "Hark, the herald angels sing" dat gezongen wordt op muziek van Felix Mendelssohn Bartholdy.

Kortom, het is moeilijk om aan te geven wat nu karakteristiek is voor Engelse muziek. Wellicht is het meest typerende nog de Engelse taal. Maar ook hier ben ik lang niet zeker van. Op de cd

slaaf namelijk ook het "Verbum caro factum est" (de latijnse tekst van Johannes 1:14) van George Malcolm (geb. 1917) voormalig Master of Music aan de Westminster Cathedral en internationaal bekend als klavecijnist en dirigent. Bij het beluisteren van dit werk in de latijnse taal hoor je verschillende passages die toch erg "Engels" klinken. Maar goed, dit alles terzijde.

Besluit

Na het bovenstaande lijkt het me eigenlijk overbodig deze cd nog expliciet aan te bevelen. Aanschaf van deze cd moet u allereerst en allermeeft doen, omdat er muzikaal gezien veel goeds geboden wordt. Maar er zijn meer redenen waarom u de cd in huis moet halen. In het begin van het artikel schreef ik over de doelstellingen die Henk Ophoff met zijn jongenskoor heeft. Naar mijn oordeel is deze cd een uitstekend bewijs dat dergelijke doelstellingen te realiseren zijn. Door deze cd te kopen kunnen we ons daarvan overtuigen. Last but not least: wie de jeugd op deze wijze en op dit niveau de lofzang op de lippen weet te leggen, verdient alom ondersteuning en waardering. Door deze cd te kopen kunnen we laten blijken dat we de waarde van dergelijke koren erkennen. En dan gaat het hier niet alleen om waarde voor ons culturele en in muzikale leven, maar vooral ook voor ons godsdienstig leven.

N.a.v. *Thine forever! God of love*. Jongenskoor Dalfsen, o.l.v. Henk Ophoff. Sietze de Vries, orgel. B&A Records CD 0002-01. Bestelwijze: f 29.95 overmaken op rekening 79 57 516 t.n.v. Stichting Jongenskoor Dalfsen, Henri Dunantstraat 81 te Dalfsen.

LIED 403: WAT MIJN GOD WIL GESCHIED' ALTIJD

J. Smelik

lied van de week

Het lied van deze week is al eeuwenlang bij onze oosterburen erg geliefd. De Nederlandse geschiedenis van het lied begint in de negentiende eeuw. Jan Pieter Heije (1809-1876), die we allemaal kennen van 'De zilvervloot' en 'Zie de maan schijnt door de bomen', maakte een Nederlandse vertaling en nam die op in zijn bundel *Uw koninkrijk kome* (Amsterdam 1843). Pas in de twintigste eeuw werd het lied echter in Nederland populair. Dat kwam vooral doordat vertalingen opgenomen werden in liedbundels van ds. H. Hasper, de gezangenbundel van de Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband (1933) en *Stemmen des Heils* (2^e druk 1933) van ds. J. Douma. In de Nederlandse Hervormde Kerk kreeg het lied een plaats in de *Bundel 1938*. Ten behoeve van het *Liedboek voor de Kerken* maakte J.W. Schulte Nordholt een nieuwe vertaling.

De dichter van het lied is Albrecht von Preußen die in 1490 te Ansbach werd geboren. Deze hertog van Pruisen en markgraaf van Brandenburg-Ansbach was een vooraanstaand man die briefwisselingen onderhield met vele grootheden uit zijn tijd. Er zijn zo'n tweeduizend brieven van Albrecht bewaard gebleven. In 1522/23 kwam hij in aanraking met de Reformatie. Hij bezocht Luther in Wittenberg. Nadat hij zich in 1525 officieel aangesloten had bij de Reformatie, spande hij zich in om de kerk in zijn rijksgedebiet te hervormen. In het kader daarvan verschenen in 1527 twee liedbun-

dels voor de grote en kleine kerkelijk feesten.

Het lied "Was mein Gott will gescheh allzeit" is vermoedelijk in 1547 geschreven. Aanleiding vormde mogelijk de dood van zijn eerste vrouw, de Deense prinses Dorothea, voor wie Albrecht overigens in 1534 een gebedenboek had samengesteld. Het lied 'Was mein Gott will' verscheen anoniem in *Ein Schön New geistlich Lied* (Nürnberg 1554), een bundeltje waarin slechts drie liederen stonden. In 1571 kwam het lied terecht in de Deense bundel *Psalmebog*. Daarin wordt Albrecht von Preußen voor het eerst als auteur genoemd. Het lied telt vier coupletten, maar van het laatste couplet staat vast dat het kort na 1554 gedicht is door iemand anders.

Inhoud

De inhoud van het lied spreekt eigenlijk geheel voor zichzelf. De eerste tekstregel zal velen herinneren aan de derde bede uit het Onze Vader: 'Uw wil geschiede, gelijk in de hemel also ook op de aarde'. Maarten Luther heeft hij deze bede opgeinerkt dat we met deze bede ook vragen of God zijn wil in ons persoonlijk leven wil laten geschieden. Letterlijk schrijft hij: "Gottes guter, gnädiger Wille geschieht wohl ohne unser Gebet; aber wir bitten in diesem Gebet, daß er auch bei uns geschehe".

Hier sluit het gezang hij aan: het lied staat in de ik-vorm en belijdt dat Gods wil de beste is in ons persoonlijke leven. Als uitdruk-

king van de bijzondere vertrouwensrelatie tussen God en de dichter/zanger wordt de Here expliciet aangesproken als *mijn* God, *mijn* sterke veste, *mijn* hoop, et cetera.

In het hele lied treffen we motieven uit psalm 62 aan. Zowel in de psalm als in het gezang gaat liet erom dat de mens zich stil en gerust lot God kan keren, in het vertrouwen dat Gods wil en weg goed zijn. In psalm 62 en in het lied van Albrecht von Preußen wordt de T-Te daarom nadrukkelijk aangeroepen als burcht (veste), hoop en toevlucht. In het lied resoneren ook andere bijbelgedeelten mee, zoals Psalm 33:4, 121:3, Matteüs 10:30, Luk. 2:29 en I Korinte 15:55vv.

In de eerste strofe wordt beleden dat Gods wil de beste is, en dat Hij nooit verlaat wie op Hem vertrouwen. Centraal in het tweede couplet staat de vierde regel: de dichter belijdt hier dat hij Gods weg en wil niet zal aanvechten. Dat zal ook niet gebeuren hij de laatste aanvechting die een mens op zijn weg tegenkomt: de dood. Daarover paal het specifiek in couplet 3. In de vierde strofe, die oorspronkelijk dus niet tot het lied hoorde, richt de dichter zich rechtstreeks tot God. Het belijdende, verkondigende karakter van het lied gaat hier over in een gebed waarin gevraagd wordt om standvastigheid tegen aanvallen van de boze.

Melodie

De melodie hoorde oorspronkelijk hij het (wereldlijke) chanson

'Il me suffit de tous mes maux', dat gecomponeerd werd door Claude de Sermisy. Over deze Franse componist is niet veel bekend. Hij werd omstreeks 1495 geboren en overleed op 13 oktober 1562 te Parijs. Op twintigjarige leeftijd was De Sermisy lid van de Chapelle du Roy in Parijs, waarvan hij vanaf 1532 tot aan zijn dood de leiding had. In zijn tijd gold hij als een gevierd com-

ponist, die dikwijls zelfs op één lijn geplaatst werd met de wereldberoemde Josquin des Prés (±1440-1521). Aanvankelijk hield De Sermisy zich vooral bezig met het componeren van chansons (lyrische, wereldlijke liederen in de volkstaal). Vanaf 1532 legde hij zich echter toe op het componeren van geestelijke muziek (o.a. 12 missen en zo'n 60 motetten).

403 Wat mijn God wil geschied' altijd

Was mein Gotr will, das g'scheh allzeit

Claude de Sermisy 1529

1 Wat mijn God wil geschied' al - tijd
zijn wil is steeds de bes - te.
Hij is al - tijd tot hulp be-reid,
Hij blijft mijn ster - ke ves - re.
Hij helpt uit nood,
de trou - we God,
Hij troost mij bo - ven - ma - te.
Wie God ver - trouwt,
vast op Hem bouwt,
die zal Hij nooit ver - la - ten,

- 2 God is mijn troost en toeverlaat
Hij is mijn hoop, mijn leven.
Al wat Hij wil, hoe het ook gaat,
ik zal her niet weerstreven.
Die mij altijd
vertroost en leidt
die elke haar geteld heeft.
Die van nabij
zolang reeds mij
in liefde vergezeld heeft.

De melodie van Wat mijn God wil' heeft de zogeheten *barvorm*, die we al erg vaak zijn tegengekomen. Deze vorm betekent dus dat de regels 1 en 2 in regels 3 en 4 herhaald worden (= Aufgesang), waarna het Abgesang (regel 5-10) volgt. Een bijzonderheid van deze inelodie is dat de eerste twee regels ook afsluiting fungeren.

Velen zullen de melodie kennen in een latere, isometrische (allemaal gelijke nootwaarde) versie. In het *Liedboek voor de Kerken* is het oorspronkelijke ritme hersteld. Moeilijk is het ritme niet, zodat we die snel onder de knie zullen hebben.

Wel moeten we in het bijzonder even letten op de korte noot (kwartnoot) waarmee de regels 1, 3 en 8 beginnen. Ook de lange noten op de vierde en vijfde lettergreep in de regels 2, 4 en 7 vragen onze aandacht. Hetzelfde geldt voor het melisma op de één na laatste lettergreep in dezelfde melodieregels. Het ritme van dit melisma (kort-lang-kort-lang) kennen we o.a. het slot van de eerste regel van psalm 6. Tenslotte wijs ik even op de laatste noot van regel 5 ('Hij helpt uit nood'): dit is een halve noot i.p.v. een kwartnoot. In regel 6 ('de trouwe God') treffen we weer het ritme kort-lang-kort-lang aan.

D.: J. Smelik is musicoloog/hymnoloog en woont in Zuidhorn

Kopiëren van dit artikel is toegestaan, maar een uitdrukkend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.